The Central Research institute
of the Armed Forces of Ukraine

Military Science. Vol. 2 No. 2 (2024)

DOI: 10.62524/msj.2024.2.2.02

Сценарії розвитку воєнного конфлікту російської федерації та України: воєнно-економічний аспект

Олег Семененко
доктор військових наук, професор
заступник начальника Центрального науково-дослідного інституту
Збройних Сил України з наукової роботи
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
e-mail: aosemenenko@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6477-3414

Петро Онофрійчук
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
старший науковий співробітник
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-2203-5282

Поліна Толок
кандидат економічних наук
начальник кафедри оборонного менеджменту
Національний університет оборони України
03049, проспект Повітряних Сил, 28, Київ, Україна
e-mail: tolok100@meta.ua
ORCID: 0000-0002-2481-8152

Артем Ремез
доктор філософії
старший викладач кафедри оперативного мистецтва
Національний університет оборони України
03049, проспект Повітряних Сил, 28, Київ, Україна
e-mail: remez.art.86@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4970-1097

Володимир Ремез
доктор філософії
доцент кафедри управління військами
Національний університет оборони України
03049, проспект Повітряних Сил, 28, Київ, Україна
e-mail: remezv93145@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2561-1081

Анотація. Актуальність цієї статті полягає у тому, що в умовах війни, яка триває, важливо розуміти, як різні види ресурсів – фінансові, матеріальні та людські – впливають на розвиток російсько-українського конфлікту і формують основу для подальшого ефективного

протистояння. Аналіз сценаріїв розвитку цього конфлікту дає можливість оцінити вплив ресурсів на ефективність військових дій, стійкість оборонних систем, стійкість національної економіки, здатність до тривалого протистояння. Вивчення цих аспектів допомагає не тільки краще зрозуміти поточну ситуацію, а й розробити стратегії, що можуть сприяти більш ефективному використанню наявних ресурсів для досягнення бажаних результатів. Тому головною метою статті є формування комплексного уявлення про можливі сценарії розвитку воєнного конфлікту між росією та Україною з урахуванням воєнно-економічних наслідків за кожного сценарію, що допоможе у розробленні стратегій для забезпечення національної безпеки та стійкості України в умовах тривалого збройного конфлікту. Основними методами досліджень є методи: воєнно-економічного аналізу, експертного опитування та порівняння, методи математичної статистики, метод мозкового штурму, методи дедукції та формалізації. Основними результатами статті є те, що в ній: запропоновано методи проведення досліджень щодо ідентифікації сценаріїв розвитку воєнного конфлікту російської федерації проти України; визначено складові забезпечення ресурсами розвитку держави та розраховано їхні оцінки впливу на стан розвитку національної економіки до початку широкомасштабного вторгнення росії в Україну та нині; сформовано сценарії розвитку російсько-українського конфлікту та їхні характеристики; проведено аналіз результатів експертного опитування на основі прогнозованих статистичних даних щодо розвитку України протягом наступного періоду у разі розвитку подій за тим чи іншим сценарієм війни; спрогнозовано наслідки для національної економіки України та для сил оборони (Збройних Сил України) за кожного сценарію. Матеріали статті можуть бути корисними спеціалістам оборонного менеджменту та управління оборонними ресурсами, представникам керівництва Збройних Сил України та Міністерства оборони України, а також науковцям і дослідникам за воєнно-економічним напрямом.

Ключові слова: воєнно-економічні дослідження, військові витрати, макроекономічні показники, Збройні Сили України, збройний конфлікт, військові операції, людські, фінансові, матеріальні ресурси, збройна агресія, гібридна війна, національна безпека, оборонний бюджет, сценарії розвитку воєнного конфлікту, сили оборони держави.

“Якби людина вміла задовольнятися тим, що має, а не зазіхати на надбання сусіда, вона б завжди насолоджувалась світом і свободою”.
Жан де Лабрюєр

Introduction (Вступ)

Актуальність проведення досліджень щодо аналізу сценаріїв розвитку російсько-українського конфлікту полягає в тому, що дуже важливо зрозуміти, як різні види ресурсів – фінансові, матеріальні та людські – відіграють вирішальну роль у формуванні бази протистояння між росією та Україною (Оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року, 2024; Підсумки роботи із запитами на інформацію, 2024; Василенко, 2017; Сікачинський, 2018; Гончар, 2019; Коваленко, 2020; Сидоренко, 2021; Зорін, 2022; Тарасов, 2023; Семененко, Коверга, Остапенко, Кравченко, Митченко, Тарасов, 2022; Семененко, Воронченко, Москаленко, Абрамова, Харитонов, 2021; Соломицький, Семененко, Онофрійчук, Слюсаренко, Баранов, Мітченко, 2022; Петров, 2023; Galeotti, 2018; Aslund, 2015; House, 2020; Wilson, 2014; Menon, Rumer, 2015; Kuzio, 2022; Pifer, 2017). Фінансові ресурси необхідні для фінансування військових операцій і підтримки економічної стабільності під час конфлікту. Значні економічні ресурси росії дозволяли їй фінансувати військові інтервенції та надавати фінансову підтримку сепаратистським групам на території України. З іншого боку, Україні довелося мобілізувати свої обмежені фінансові ресурси для посилення

обороноздатності та підтримки економіки в умовах конфлікту. Матеріальні ресурси, зокрема зброя, обладнання та інфраструктура, є життєво важливими для ведення війни і застосування сили в конфлікті. Наявність і якість матеріальних ресурсів часто визначають ефективність військової сили в конфлікті, як це можна побачити в російсько-українському конфлікті, де сторони з переважаючими матеріальними ресурсами мали перевагу на полі бою. Людські ресурси є критично важливими в ухваленні рішень як на полі бою, так і в управлінні (Зорін, 2022; Семененко, Коверга, Остапенко, Кравченко, Митченко, Тарасов, 2022). Вони впливають на ефективність військових операцій, управлінські процеси та загальну стабільність держави.

Materials and Methods (Матеріали та методи)

Методологія досліджень щодо визначення сценаріїв розвитку воєнного конфлікту російської федерації проти України передбачає комплексний підхід до аналізу можливих сценаріїв розвитку конфлікту з урахуванням воєнних та економічних факторів. Це, зокрема, моделювання різних варіантів розвитку подій, оцінювання їхніх наслідків, а також розроблення стратегій для мінімізації ризиків та підвищення стійкості України за різних сценаріїв продовження війни. Основні методи проведення таких досліджень та їхню характеристику наведено у табл. 1 (Оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року, 2024; Підсумки роботи із запитами на інформацію, 2024; Василенко, 2017; Сікачинський, 2018; Гончар, 2019; Коваленко, 2020; Сидоренко, 2021; Зорін, 2022; Тарасов, 2023; Семененко, Коверга, Остапенко, Кравченко, Митченко, Тарасов, 2022; Семененко, Воронченко, Москаленко, Абрамова, Харитонов, 2021; Соломицький, Семененко, Онофрійчук, Слюсаренко, Баранов, Мітченко, 2022; Петров, 2023; Galeotti, 2018; Aslund, 2015; House, 2020; Wilson, 2014).

Таблиця 1. Основні методи проведення досліджень щодо визначення сценаріїв розвитку воєнного конфлікту російської федерації проти України

№	Метод	Характеристика	Напрям застосування
1	Сценарний аналіз	Метод передбачає створення декількох можливих сценаріїв розвитку конфлікту на основі різних вихідних умов та факторів. Сценарії передбачають як оптимістичні, так і песимістичні варіанти, а також проміжні.	Для прогнозування можливих напрямів розвитку конфлікту, оцінювання наслідків кожного сценарію та розроблення відповідних стратегій подальших дій.
2	Економічне моделювання	Використання математичних моделей для аналізу економічних показників, що впливають на конфлікт та залежать від нього. Це може передбачати моделі економічного зростання, інфляції, ринку праці тощо.	Для оцінювання економічних наслідків війни, зокрема впливу на ВВП, бюджетні витрати, рівень життя населення та інвестиційну привабливість країни.
3	Аналіз воєнних стратегій	Вивчення військових доктрин, стратегій і тактик, що можуть бути застосовані у конфлікті. Це передбачає аналіз військових ресурсів, техніки, чисельності армій, а також можливих стратегічних та тактичних ходів обох сторін.	Для розроблення оптимальних військових стратегій, що можуть мінімізувати втрати та забезпечити ефективний захист країни.
4	SWOT-аналіз	Метод оцінювання сильних (Strengths), слабких (Weaknesses) сторін, можливостей (Opportunities) та загроз (Threats), пов'язаних із розвитком конфлікту.	Для ідентифікації ключових факторів, що впливають на конфлікт, та розроблення стратегій для максимізації переваг і мінімізації ризиків.
5	Системний аналіз	Комплексний підхід, що передбачає вивчення конфлікту як системи з урахуванням взаємозв'язків між різними елементами (військовими, економічними, соціальними та політичними).	Для глибокого розуміння структури та динаміки конфлікту, що допомагає у розробленні більш ефективних стратегій управління конфліктом.
6	Аналіз чутливості	Метод, що дозволяє визначити, як зміни в певних ключових параметрах впливають на результати дослідження.	Для виявлення найбільш критичних факторів, що можуть змінити перебіг конфлікту, та розроблення відповідних адаптивних стратегій.

Застосувавши зазначені вище методи, можна отримати комплексне уявлення про можливі сценарії розвитку воєнного конфлікту між росією та Україною з урахуванням воєнно-економічних аспектів їхнього розвитку, що допоможе у розробленні стратегій для забезпечення національної безпеки та стійкості України в умовах тривалого збройного конфлікту.

Results (Результати)

Безперервні дослідження за напрямом визначення, вивчення та прогнозування воєнно-економічних особливостей сценаріїв розвитку воєнного конфлікту російської федерації проти України потрібні у зв'язку із динамічністю ситуації на фронті, постійними змінами у воєнно-політичній обстановці, а також необхідністю оперативного реагування на нові виклики і загрози. Це дає можливість ухвалювати обґрунтовані рішення, забезпечувати ефективне використання ресурсів та знижувати ризики для національної безпеки і економічної стабільності України. Важливими також є адаптація та розроблення довгострокових стратегій, що передбачають урахування міжнародної підтримки, внутрішньої соціально-економічної стійкості та модернізацію Сил оборони України. Безперервні дослідження сприяють підвищенню готовності до непередбачуваних змін у ході конфлікту, вдосконаленню системи мобілізації, підготовці до можливих ескалацій та ефективному управлінню ресурсами, що в кінцевому підсумку забезпечує стійкість держави в умовах тривалої війни.

Російсько-українська війна є безперервним конфліктом з 2014 року, коли росія анексувала Крим і підтримала сепаратистські рухи на сході України. У майбутньому може розгорнутися кілька сценаріїв щодо фінансових, матеріальних і людських ресурсів залучених до цього конфлікту (табл. 2, рис. 1).

Розглядаючи оптимістичний сценарій розвитку російсько-української війни до кінця 2024 року (табл. 2, рис. 1), ми мусимо насамперед визнати складну динаміку цього конфлікту. З фінансової точки зору, російська економіка зазнала напруги в останні роки через міжнародні санкції та низькі ціни на нафту.

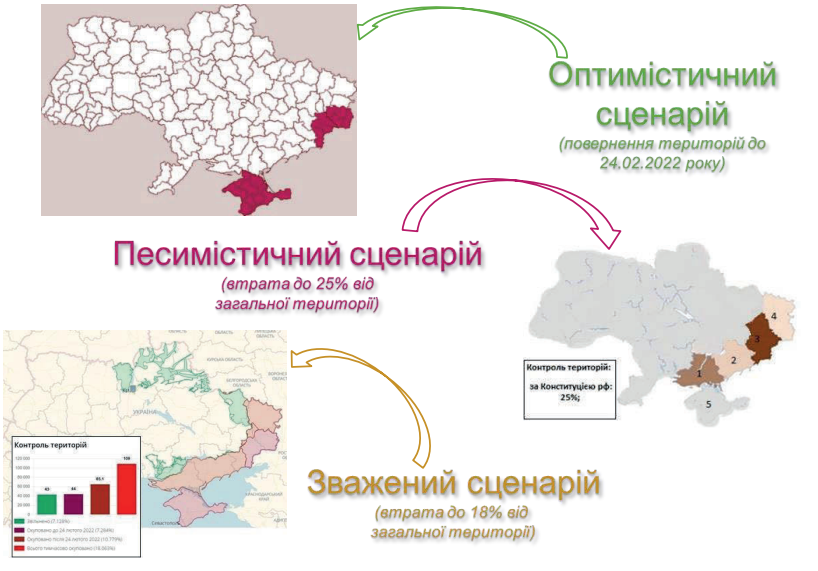

Рисунок 1. Ілюстрація сценаріїв розвитку російсько-українського конфлікту на 2024–2026 роки

Таблиця 2. Визначення та характеристики сценаріїв розвитку російсько-українського конфлікту на 2024–2026 роки

Сценарій	Зміст	Характеристики
Оптимістичний сценарій (війна закінчиться у 2024 році)	Війна завершується у 2024 році успішними переговорами або перемогою на полі бою.	Швидке економічне відновлення. Швидке скорочення витрат на військові потреби та перенаправлення ресурсів на відновлення економіки. Інфраструктурні проєкти. Масштабні програми з відновлення та модернізації інфраструктури. Зростання інвестицій. Швидке повернення довіри інвесторів, зростання внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Реформи. Проведення необхідних економічних та соціальних реформ для прискорення відновлення. Міжнародне співробітництво. Значна підтримка міжнародної спільноти, зокрема фінансова допомога та інвестиції в реконструкцію.
Зважений сценарій (війна закінчиться у 2025 році)	Війна закінчується у 2025 році завдяки досягненню домовленостей або вирішенню конфлікту військовим шляхом.	Економічна стабілізація. Початок відновлення економіки після завершення війни, скорочення витрат на військові потреби. Реконструкція. Першочергові заходи з відновлення зруйнованої інфраструктури та житлового фонду. Інвестиції. Поступове повернення внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Ринок праці. Повільне відновлення ринку праці, створення нових робочих місць, зниження рівня безробіття. Міжнародна підтримка. Активна участь міжнародної спільноти у відновленні країни, збільшення обсягів допомоги.
Песимістичний сценарій (війна триватиме до 2026 року включно)	За цього сценарію війна триває без перерви до кінця 2026 року. Військові дії інтенсивні, а переговори про мир не дають стійких результатів.	Економічне виснаження. Продовження витрат на військові потреби, висока інфляція, дефіцит бюджету. Інфраструктурні втрати. Значні руйнування критичної інфраструктури (мости, дороги, енергетичні об'єкти). Соціальна напруженість. Високий рівень безробіття, зростання бідності, міграція населення. Політична нестабільність. Постійна загроза військових дій, напруженість у відносинах із сусідніми державами та міжнародною спільнотою. Зовнішня допомога. Залежність від міжнародної гуманітарної та військової допомоги, але її обсяги можуть бути обмежені.
Деструктивний сценарій (війна триватиме після 2026 року протягом декількох років)	За цього сценарію відбуватиметься подальша ескалація конфлікту з великими втратами як серед військових, так і серед цивільного населення. Війна триватиме на кількох фронтах, зокрема, вестимуться постійні бойові дії, здійснюватимуться артилерійські та ракетні обстріли, а також можливі нові спроби територіальних захоплень з боку росії. Крім цього, існуватиме високий ризик втягнення у конфлікт інших країн та розширення географії війни.	Значні людські втрати. Зростання кількості загиблих та поранених серед військових і цивільних, а також подальше зростання кількості внутрішньо переміщених осіб та біженців. Економічні наслідки. Значне погіршення економічної ситуації через руйнування інфраструктури та зниження інвестиційної привабливості. Посилення інфляції, зростання безробіття та зниження рівня життя населення. Соціальні наслідки. Погіршення соціальної згуртованості та зростання психологічного навантаження на населення. Збільшення кількості соціальних проблем, таких як злочинність, безпритульність і зловживання наркотиками. Політичні наслідки. Посилення політичної нестабільності та можливість виникнення внутрішніх конфліктів. Зміна зовнішньополітичних пріоритетів та залежність від міжнародної допомоги. Гуманітарні наслідки. Збільшення гуманітарної кризи, необхідність міжнародної допомоги для забезпечення базових потреб населення. Погіршення доступу до медичних послуг, освіти та інших соціальних послуг. Міжнародні наслідки. Подальше погіршення відносин між Україною та росією, а також можливість втягнення інших країн у конфлікт. Збільшення санкційного тиску на росію та можливе посилення міжнародної підтримки України. Деструктивний сценарій продовження російсько-української війни після 2026 року матиме катастрофічні наслідки для України в усіх сферах життя. Для мінімізації цих ризиків необхідно шукати шляхи до мирного врегулювання конфлікту та зміцнення внутрішньої стійкості країни.

Основними сценаріями визначено такі: оптимістичний сценарій (війна закінчиться у 2024 році); зважений сценарій (війна закінчиться у 2025 році); песимістичний сценарій (війна триватиме до 2026 року включно); деструктивний сценарій (війна триватиме після 2026 року протягом декількох років). Кожен із цих сценаріїв має особливості та наслідки.

Проте країна все ще підтримує значний оборонний бюджет і володіє значними військовими технологіями. З іншого боку, Україна отримала суттєву фінансову підтримку від західних союзників, що дозволило їй модернізувати свої збройні сили та покращити обороноздатність.

Під час російсько-української війни Україна стикнулася зі значними фінансовими, матеріальними та людськими труднощами. Однак, незважаючи на ці перешкоди, є декілька

стратегій, які можна було б застосувати, щоб мінімізувати втрати та пом'якшити вплив війни на Україну. З фінансової точки зору, Україна могла б зосередитися на отриманні міжнародної фінансової допомоги та позик для підтримки своєї економіки під час конфлікту. Використовуючи свої відносини з міжнародними організаціями, такими як Міжнародний валютний фонд і Світовий банк, Україна могла б отримати доступ до вкрай необхідних коштів для зміцнення своєї фінансової стабільності та підтримки військових зусиль. З точки зору матеріальних ресурсів, Україна могла б визначити пріоритетним стратегічний розподіл ресурсів, щоб забезпечити безперешкодний доступ до основних засобів, таких як продовольство, пальне та боєприпаси, для її військових сил. Завдяки оптимізації логістики та ланцюгів постачання Україна могла б мінімізувати збої та підтримувати міцний захист від російської агресії, а також залучити свої людські ресурси, мобілізувавши населення для підтримки військових зусиль.

Якби війна в Україні закінчилася в середньостроковій перспективі (рис. 1) це, ймовірно, мало б значні наслідки для країни з точки зору фінансових, матеріальних і людських ресурсів. По-перше, через конфлікт, що триває, Україна зазнала серйозної економічної кризи, коли ВВП країни скорочувався, а інфляція зростала. Припинення війни прокладе шлях до економічного відновлення, потенційно залучивши іноземні інвестиції й допомогу для відновлення зруйнованих війною регіонів та інфраструктури. Більше того, матеріальні ресурси, які були спожиті під час конфлікту, такі як будівлі, дороги та заводи, слід реконструювати. Це потребуватиме значного фінансування та ресурсів, що може завдати шкоди державному бюджету. Однак після відновлення миру Україна матиме можливість зосередити свої ресурси на розвитку та відбудові, а не на військових витратах. З точки зору людських ресурсів, війна призвела до значних втрат і переміщення людей. Багато українців були змушені покинути свої домівки та шукати притулку в інших частинах країни чи за кордоном.

Щоб зрозуміти зважений сценарій цього конфлікту (рис. 1), важливо проаналізувати ресурси і те, як вони, ймовірно, будуть використані в найближчі роки. З фінансової точки зору, росія, як відомо, має більший оборонний бюджет порівняно з Україною. Ця фінансова перевага дозволяє росії інвестувати в озброєння, технології та військову інфраструктуру, надаючи їй значну перевагу щодо вогневої потужності та можливостей. З іншого боку, Україна отримувала підтримку від Заходу у формі фінансової та військової допомоги, що дало змогу зміцнити її оборону та модернізувати її збройні сили.

У фінансовому плані конфлікт, що триває, створив величезне навантаження на бюджет України. Уряд був змушений виділити значну частину своїх ресурсів на військові витрати, зокрема на закупівлю зброї, амуніції та обладнання для боротьби із сепаратистськими силами у східних регіонах країни. Це призвело до зменшення фінансування соціальних програм, розвитку інфраструктури та інших важливих напрямів інвестування. У матеріальному плані війна сильно вдарила по інфраструктурі України. У результаті бойових дій було пошкоджено або знищено важливу інфраструктуру, таку як дороги, мости та будівлі. Це не тільки перешкоджало здатності країни ефективно функціонувати, а й створювало значні проблеми для відновлення та економічного розвитку постраждалих територій. Людські ресурси також зазнали великих втрат унаслідок конфлікту.

Якщо війна в Україні закінчиться в довгостроковій перспективі, країна стикнеться з багатьма проблемами, що стосуватимуться фінансових, матеріальних і людських ресурсів. На фінансовому фронті Україна була обтяжена високими витратами внаслідок конфлікту, зокрема військовими витратами, витратами через пошкодження інфраструктури та навантаження на соціальні служби. По завершенні війни виникне потенціал для зменшення військових витрат, що дозволить уряду перерозподілити кошти на відновлення економіки, стимулювання соціальних програм та інвестування в довгострокові проєкти розвитку. Міжнародна допомога та інвестиції також можуть збільшитися, коли повернеться

стабільність, що ще більше зміцнить фінансові ресурси України. Що стосується матеріальних ресурсів, то основним пріоритетом буде відновлення та реконструкція інфраструктури. Війна залишила багато міст і селищ у руїнах, з пошкодженими дорогами, будівлями та комунікаціями. Відбудова цих важливих структур вимагатиме значних інвестицій у будівельні матеріали, обладнання та технології. Уряд муситиме координувати зусилля з міжнародними організаціями та партнерами, щоб забезпечити швидкий та ефективний процес відновлення.

Російсько-українська війна є тривалим і руйнівним конфліктом, який має далекосяжні наслідки для обох країн і регіону в цілому. Заглядаючи в песимістичний сценарій розвитку цієї війни (рис. 1), можна передбачити збереження поточного статус-кво або навіть ескалацію бойових дій. З фінансової точки зору, і росія, і Україна і далі вкладатимуть значні ресурси у свої військові зусилля. Витрати на підтримку та розширення їхніх військових можливостей, а також фінансування самої війни створили б значне навантаження на економіки обох країн. Це може призвести до економічної стагнації, інфляції та зниження рівня життя населення. З точки зору матеріальних ресурсів, конфлікт ще більше виснажить арсенали та інфраструктуру обох країн. Продовження бойових дій призведе до руйнування критичної інфраструктури, такої як дороги, мости та комунікаційні мережі, що зробить для обох країн ще більш складним завдання відновлення після закінчення війни. Конфлікт порушив роботу основних служб і спричинив масові руйнування, зокрема в східних регіонах.

Війна не лише мала руйнівні гуманітарні наслідки, а й завдала значного тиску на фінансові, матеріальні та людські ресурси обох залучених країн (рис. 2). Конфлікт, що триває, призвів до виснаження економічних ресурсів обох країн, оскільки вони змушені відволікати кошти, які можуть бути використані для розвитку та інфраструктури, на військові витрати. З точки зору фінансових ресурсів, як росії, так і Україні довелося виділити значну частину своїх бюджетів на військові витрати для підтримки своїх сил у конфлікті. Це мало негативний вплив на інші сфери економіки, такі як охорона здоров'я, освіта та соціальні послуги, оскільки кошти перенаправлялися на військові потреби.

Економічні санкції, запроваджені проти росії західними країнами, ще більше посилили фінансовий тиск на країну, що остаточно ускладнило для них довготривалу підтримку конфлікту. Крім фінансових ресурсів, війна завдала значного навантаження на матеріальні ресурси обох країн. Конфлікт, що триває, призвів до руйнування інфраструктури, будинків, об'єктів промисловості тощо.

Кореляція між зростанням ВВП і національними економічними показниками є критично важливим аспектом розуміння фінансового стану країни (рис. 2). Наприклад, зростання ВВП свідчить про те, що країна переживає економічне зростання, яке часто пов'язане зі збільшенням можливостей працевлаштування, вищими рівнями доходів і покращенням промислової діяльності. І навпаки, падіння ВВП свідчить про економічний спад, який може сигналізувати про загрозливі проблеми, такі як зростання безробіття та зменшення споживчих витрат. По суті, зв'язок між зростанням ВВП і національними економічними показниками підкреслює важливість ВВП як інструменту для вимірювання здоров'я та траєкторії розвитку економіки.

На рис. 2 відображено спади у темпах приростів ВВП у 2014 році та під час повномасштабного вторгнення, а також наведено його прогноз за трьома сценаріями з 2024-го по 2026 роки відповідно.

Коливання торговельного балансу мають далекосяжні наслідки для загальної економічної стабільності, слугуючи барометром здоров'я національної економіки. Позитивний торговельний баланс, або позитивне сальдо торговельного балансу, вказує на те, що країна експортує більше, ніж імпортує, що сприяє економічному зростанню та стабільності. І навпаки, торговельний дефіцит може сигналізувати про потенційні економічні проблеми, що потребує запозичень або використання резервів для збалансування платежів.

Досвід України з 2012-го по 2024 роки, деталізований у фактичних змінах торговельного балансу, ілюструє його коливання й під час воєнних дій. Ці коливання можуть впливати на: наявність валютних резервів, стабільність обмінного курсу, що, у свою чергу, позначається на інфляції та купівельній спроможності, здатності країни залучати іноземні інвестиції. Розуміння та управління факторами, що впливають на торговельний баланс, такими як обмінні курси, глобальні економічні умови та внутрішні виробничі можливості, мають вирішальне значення для підтримки економічної стабільності та сприяння сталому зростанню. Кореляція між зростанням державного боргу та темпами зростання ВВП в Україні розкриває складну динаміку, яка є вирішальною для розуміння економічного здоров'я країни. Цей зв'язок свідчить про те, що зі зростанням ВВП України зростає і її державний борг, нібито для фінансування збільшення державних витрат, спричинених економічною експансією. Однак природа цього співвідношення може бути різною, причому такі фактори, як призначення боргу та ефективність його використання, відіграють вирішальну роль.

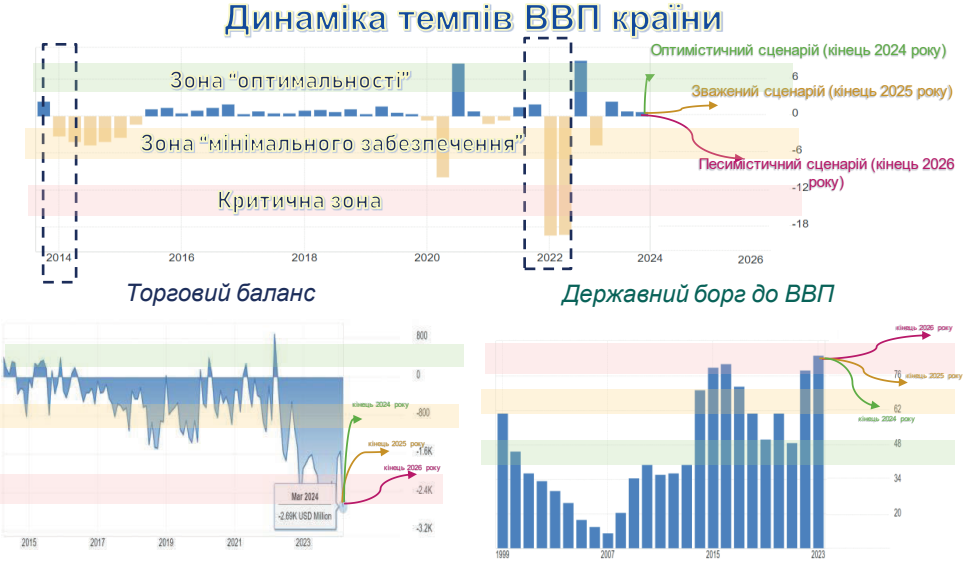

Рисунок 2. Фінансові ресурси: макроефект (ВВП, торгівельний баланс, відношення державного боргу до ВВП)

Обслуговування високого рівня державного боргу суттєво впливає на державні інвестиції та ВВП в Україні. Високий рівень боргу зумовлює необхідність виділення значної частини бюджету на обслуговування боргу, що, у свою чергу, обмежує доступні кошти для державних інвестицій. Цей сценарій може призвести до замкненого кола, коли скорочення інвестицій перешкоджатиме економічному зростанню, ще більше ускладнюючи здатність держави керувати своїм боргом і виплачувати його. У період з 2013-го по 2024 роки спостерігалися різні видатки на погашення та обслуговування державного боргу, що відображало його безпосередній вплив на державний бюджет і, як наслідок, на ВВП України. Складний баланс між залученням зовнішнього боргу для економічного розвитку та управлінням його наслідками для економічної стабільності, таким чином, є ключовим питанням для економічної політики України. Виділення значної частини державного бюджету на витрати на ЗС України має істотний вплив на доступність і якість державних послуг (рис. 3).

В умовах загострення оборонних потреб, подібних до тих, які відчуває Україна через російську агресію, фінансові ресурси держави значною мірою спрямовуються на підтримку та нарощування військового потенціалу.

Такий перерозподіл коштів може призвести до зменшення інвестицій у такі сектори, як охорона здоров'я, освіта та інфраструктура. Природа цих видатків вимагає ретельного пошуку балансу, щоб гарантувати, що в той час як потреби оборони задовольняються, загальний добробут громадян не постраждає. Завдання полягає в оптимізації видатків на оборону без шкоди для якості державних послуг, необхідних для розвитку країни та добробуту її громадян.

Фінансування оборонних операцій безпосередньо впливає на податкові ставки та державні інвестиції, позначаючись на економічному кліматі держави. В Україні імператив зміцнення обороноздатності в умовах конфліктів, що тривають, зумовив коригування фіскальної політики, включно з потенційно більшим податковим навантаженням на громадян і бізнес.

Рисунок 3. Фінансові ресурси: характеристики військових витрат

Така перебудова пріоритетів може призвести до скорочення асигнувань на інші критичні сфери державних інвестицій, такі як інфраструктура, технології та соціальні послуги, які є важливими для довгострокового економічного зростання та розвитку. Завдання, яке стоїть перед урядом, полягає в тому, щоб провести ці фіскальні коригування таким чином, аби підтримувати потреби оборони, мінімізуючи негативний вплив на економіку та забезпечуючи сприятливе середовище для інвестицій і зростання.

Фінансові потреби українських військовослужбовців під час війни у 2024 році охоплюють широкий спектр речей першої необхідності – від їжі та одягу до житла. Розподіл витрат на предмети першої необхідності є критично важливим аспектом належного забезпечення військ на всіх фронтах. Зокрема, першочерговим є виділення коштів на щоденне

харчування, як-от їжа та вода, одяг, що підходить для різних погодних умов, і житло, яке пропонує хоч якийсь комфорт у такі тяжкі часи.

Крім базових витрат, витрати на спорядження та амуніцію становлять значну частину фінансових потреб українських військовослужбовців у 2024 році. Закупівля сучасного озброєння, захисного спорядження та необхідних боєприпасів для підтримки операцій є критично важливою інвестицією в ефективність та безпеку військових сил. Основна увага приділяється оснащенню військовослужбовців: зброєю, що підвищує їхні бойові можливості; засобами індивідуального захисту, що відповідають найвищим стандартам безпеки; достатньою кількістю боєприпасів для забезпечення готовності до тривалих боїв. Цей розподіл має вирішальне значення для підтримки міцної позиції в обороні та наступі, що дозволяє військовослужбовцям упевнено та ефективно виконувати свої обов'язки.

Добробут українських військовослужбовців під час війни у 2023 році виходить за межі фізичних потреб і передбачає значні інвестиції в медичну та психологічну підтримку. Усвідомлюючи важкий вплив бойових дій і стресів, пов'язаних із війною, реалізовано комплексний підхід до охорони здоров'я та психологічного здоров'я. Це передбачає: негайний доступ до медичної допомоги у разі травм і захворювань, що забезпечує швидке відновлення здоров'я або лікування захворювань; послуги психологічної підтримки для подолання психічних та емоційних проблем, з якими стикаються військовослужбовці, виховання стійкості та допомогу у відновленні після травми; програми, спрямовані на довгострокове здоров'я та благополуччя військовослужбовців.

Заниження витрат у військових діях суттєво підриває бойовий потенціал ЗС України. Це явище не тільки впливає на безпосередні оперативні можливості, а й має довгострокові стратегічні наслідки. Розбіжність між фактичними витратами та бюджетними асигнуваннями (рис. 4, рис. 5) може призвести до дефіциту найважливіших матеріалів, затримки технічного обслуговування та неможливості інвестувати в необхідні технології й інфраструктуру. Цей розрив перешкоджає розвитку та готовності збройних сил, створюючи серйозну загрозу національній безпеці. Наслідком фінансових прорахунків можуть стати оперативні невдачі, оскільки сили можуть бути недостатньо оснащені або готові реагувати на нові загрози. Таким чином, важливість точного оцінювання витрат має першочергове значення для забезпечення ефективності та сталості військового потенціалу. Мобілізація українського ділового співтовариства для захисту країни стала ключовим аспектом стійкості країни в російсько-українському конфлікті. Вона виходить за рамки традиційних оборонних секторів, залучаючи підприємства та організації в різних галузях. Міністерство стратегії окреслило конкретні суб'єкти, які відіграють вирішальну роль у цій мобілізаційній роботі, наголошуючи на важливості військовозобов'язаних у зміцненні національної безпеки та оборони (рис. 6). Ця стратегія спрямована на відсіч і стримування збройної агресії, демонструючи єдиний фронт проти зовнішніх загроз. Залучення приватного сектора до національної оборони посилює не тільки військовий потенціал України, а й загальну стійкість суспільства на тлі військових дій, що тривають.

Неможливо недооцінити внесок аграрного сектора в продовольчу безпеку України під час конфлікту. Ця стійкість має вирішальне значення не лише для внутрішніх потреб, а й для збереження позиції України на світовому продовольчому ринку.

Пристосованість цього сектора та його внесок у продовольчу безпеку підкреслюють стратегічну важливість сільського господарства для підтримки нації, його роль у підтримці загальної стійкості та стабільності під час конфлікту. Однак на рис. 4 наведено динаміку індексу промислового виробництва, що більшою мірою відображає стан підприємств України (-44,7% на початок I кв. 2024 року лише у промисловому секторі).

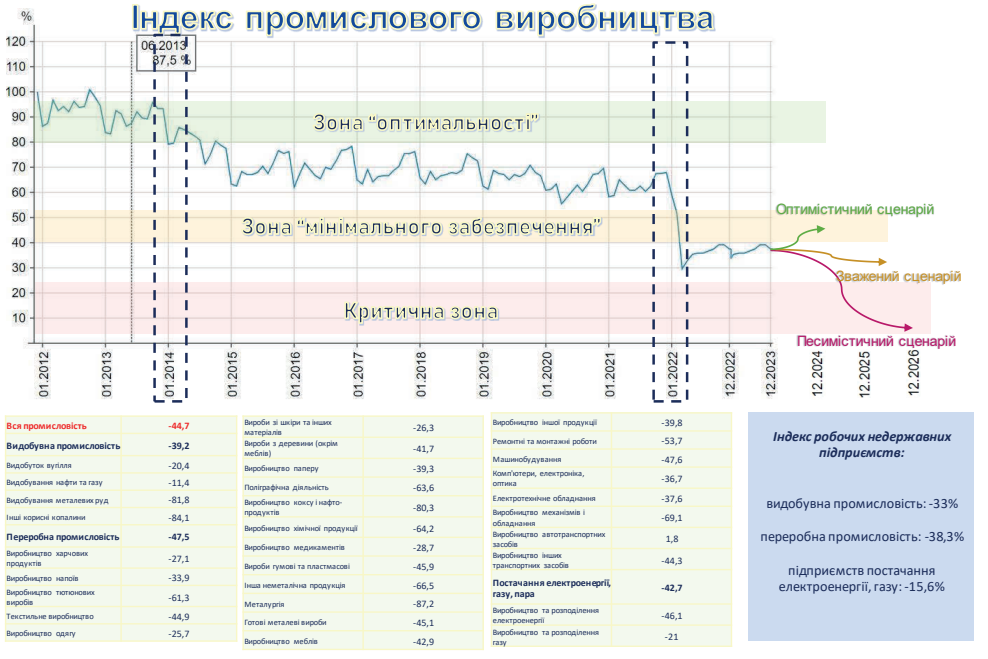
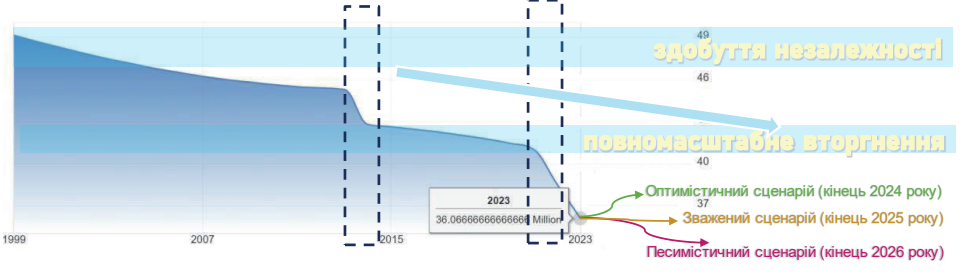
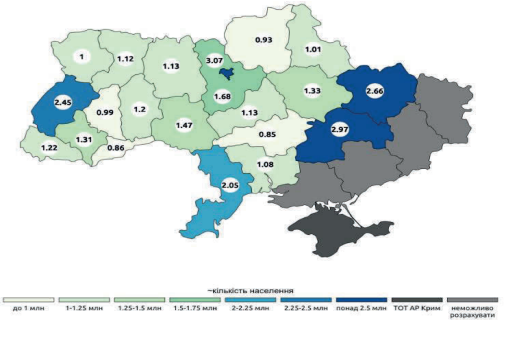

Рисунок 4. Матеріальні ресурси: динаміка індексу промислового виробництва в Україні під час війни

Розрахункова кількість жителів по регіонах (І кв. 2024 року)

Міграційний чинник (І кв. 2024 року)

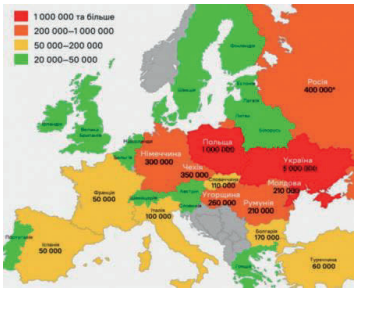

Рисунок 5. Людські ресурси: динаміка та географія населення України

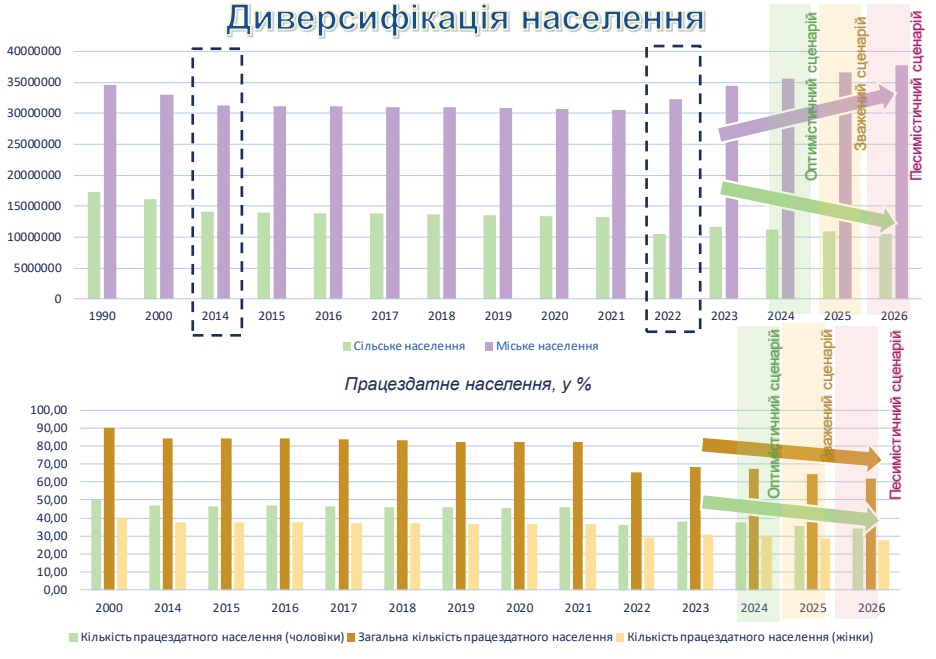

Рисунок 6. Людські ресурси: диверсифікація населення

Чисельність населення відіграє вирішальну роль у формуванні військового комплекту та резерву України, особливо в контексті російсько-українського конфлікту, що триває. Через значне скорочення чисельності населення з 51,6 млн до 36,16 млн станом на 1 січня 2024 року внаслідок різних факторів, зокрема міграції та безпосереднього впливу війни, потенційний пул, з якого можна залучати солдатів і резерви, помітно скоротився (рис. 5). Ця демографічна зміна потребує стратегічного коригування того, як Україна підходить до свого оборонного планування, наголошуючи не лише на кількості військ, а й на якості та універсальності сил, які їй вдається зібрати. Скорочення чисельності населення безпосередньо впливає на здатність країни підтримувати тривалі військові дії та вимагає зосередитися на ефективній підготовці та використанні ефективних технологій для компенсації скорочення людської сили.

Географічний розподіл населення України суттєво впливає на тактику партизанської боротьби проти російської навали (рис. 5). Міські та густонаселені райони пропонують інші виклики та можливості для опору порівняно із сільськими та малонаселеними регіонами.

У міських умовах щільна інфраструктура може забезпечити прикриття та маскування для партизанських дій, ускладнюючи окупаційним силам утримання контролю. Навпаки, сільська місцевість пропонує партизанським силам величезні ландшафти для маневру, хоча матеріально-технічне забезпечення може бути більш складним. Розуміння регіональних особливостей розподілу населення має важливе значення для планування ефективних стратегій опору, які використовують місцеві географічні та демографічні особливості.

Демографічний склад України, зокрема вікові, етнічні та культурні фактори, значною мірою впливає на національну мораль і рух опору. Велика частина населення України виявляє сильні патріотичні почуття, які сприяють вихованню стійкого національного духу. Цей патріотизм є не лише джерелом волонтерів, які бажають захищати свою країну, а й сприяє

ширшій суспільній підтримці зусиль опору. Мобілізація кваліфікованої робочої сили є критично важливою для відновлення економіки України під час війни. Крім того, перед початком повномасштабного вторгнення Україна мала дефіцит робочої сили, але зараз, коли понад 6 млн українців були змушені залишити країну, цей дефіцит став ще більш гострим (рис. 7). Для забезпечення економічного відновлення у воєнний час необхідно активно залучати та утримувати кваліфіковану робочу силу, яка має достатньо навичок та знань для відновлення економіки.

Реалізація політики підтримки та використання потенціалу працездатного населення також відіграє важливу роль у відновленні економіки під час війни. Набуття досвіду, навичок та знань працездатним населенням у період конфлікту підвищує продуктивність праці та створює умови для стійкого економічного зростання. Заходи з підтримки працездатного населення, зокрема надання допомоги та інвестицій у підтримку співробітників, є необхідними для успішного економічного відновлення України в умовах війни.

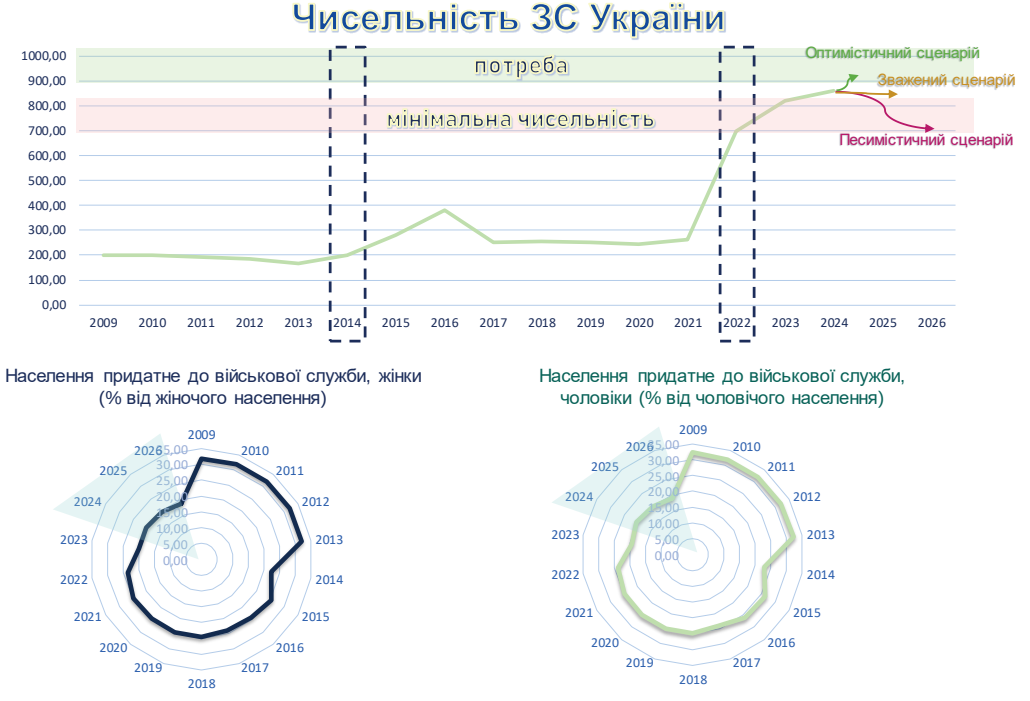

Рисунок 7. Людські ресурси: чисельність ЗС України

Чисельність збройних сил істотно впливає на стратегічну гнучкість і оперативні можливості. Цей вплив особливо відчутний у контексті розгортання важкої бронетехніки, яка відіграє вирішальну роль у забезпеченні мобільності військ під час безпосереднього зіткнення з противником. Здатність маневрувати та пристосовуватися до мінливих умов на полі бою безпосередньо залежить від кількості наявних підрозділів і типів техніки, що є в їхньому розпорядженні. Більші сили володіють спроможністю виконувати більш широкий спектр стратегій, від наступу на широкому фронті до цілеспрямованих спеціальних операцій, підвищуючи їхню загальну ефективність у сценаріях конфлікту. Крім того, чисельність збройних сил значною мірою сприяє стримуванню та психологічному впливу на противника.

Психологічний аспект війни, важливість якого все більше визнається, залежить від сприйманої сили та готовності військової сили. Більша, добре оснащена сила може діяти як потужний стримуючий фактор для потенційних агресорів, сигналізуючи про здатність і готовність ефективно захищатися від нападів.

Обговорення (Discussions)

Ще раз зазначимо, що кожен із цих сценаріїв має свої виклики та можливості, і напрями впливу конфлікту на економіку будуть різнитися залежно від тривалості та інтенсивності військових дій, а також від ефективності заходів з відновлення та підтримки економіки. Динаміка забезпечення ресурсами значно залежить від того за яким сценарієм будуть розвиватися події.

Recommendations (Рекомендації)

У табл. 3 розкрито наслідки для національної економіки України та для сил оборони (ЗС України) за умов розвитку кожного можливого сценарію (воєнно-економічний аспект).

Нині треба зрозуміти, що тривала війна матиме руйнівні наслідки як для економіки України, так і для її збройних сил та сил оборони в цілому, а також негативно відіб'ється на рівні національної безпеки України. Зниження рівня національної безпеки країни неминуче вплине на рівень конкурентоспроможності України на міжнародній арені. Щоб мінімізувати ці наслідки, необхідно шукати можливості для політичного врегулювання конфлікту та продовжувати реформування і модернізацію економіки й збройних сил, а також забезпечувати підтримку міжнародних партнерів.

Висновок (Conclusion)

За результатами дослідження сценаріїв розвитку воєнного конфлікту російської федерації проти України за воєнно-економічним напрямом можна зробити різні висновки про можливі шляхи розвитку подій та їхні наслідки для України. Дослідження розглянуло чотири основних сценарії: оптимістичний, зважений, песимістичний та деструктивний, кожен з яких має свої особливості та виклики.

Оптимістичний сценарій передбачає швидке завершення конфлікту за допомогою дипломатичних зусиль та мирних переговорів. У цьому випадку Україна може розраховувати на поступове відновлення економіки та інфраструктури, збільшення інвестицій та повернення до стабільного зростання ВВП. Скорочення військових витрат дозволить направити бюджетні ресурси на соціальні програми та розвиток інфраструктури. Проте для реалізації цього сценарію необхідно забезпечити стійку підтримку з боку міжнародної спільноти та ефективне впровадження реформ. У разі оптимістичного сценарію розвитку російсько-українського конфлікту Україна за умови допомоги країн-партнерів зможе за 2–3 роки досягти певного ступеня стабільності функціонування національної економіки, але для відновлення (особливо тимчасово окупованих територій) необхідний більш тривалий період.

Зважений сценарій передбачає тривалість конфлікту ще на кілька років, але з поступовим зменшенням інтенсивності бойових дій. У цьому випадку економіка України і далі функціонуватиме у стані постійної загрози, що стримуватиме інвестиції та економічне зростання. Водночас, поступове відновлення територій, що постраждали від війни, та стабілізація фінансової системи можуть дати можливість для поступового економічного відновлення. ЗС України потребуватимуть постійної підтримки для забезпечення обороноздатності країни, тобто військові витрати ще достатньо тривалий час будуть залишатися підвищеними, що буде знижувати темпи відновлення національної економіки. За такого сценарію відбувається втрата території, що негативно відіб'ється на макроекономічних показниках країни та стані її розвитку взагалі.

Таблиця 3. Наслідки для національної економіки України та для сил оборони (ЗС України) для кожного сценарію

Сценарії	Для національної економіки	Для сил оборони (ЗС України)
Оптимістичний сценарій (війна закінчиться у 2024 році)	Швидке економічне відновлення. Скорочення військових витрат та спрямування ресурсів на відновлення економіки. Реконструкція. Інтенсивні програми відновлення та модернізації інфраструктури, залучення іноземних інвестицій. Інвестиційний клімат. Покращення інвестиційного клімату, швидке зростання внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Реформи. Проведення економічних реформ для стимулювання зростання та покращення бізнес-середовища. Соціальні програми. Зменшення рівня безробіття та реалізація програм соціальної підтримки для населення.	Переоснащення та модернізація. Швидка модернізація техніки та озброєння, впровадження нових технологій. Реабілітація військових. Масштабні програми реабілітації та соціальної адаптації для ветеранів війни. Підвищення кваліфікації. Проведення навчальних програм та підвищення кваліфікації військовослужбовців у мирних умовах. Реформи та інтеграція. Упровадження реформ, спрямованих на інтеграцію збройних сил до європейських та натівських стандартів. Міжнародна співпраця. Розширення міжнародної військової співпраці та участь у миротворчих місіях.
Зважений сценарій (війна закінчиться в 2025 році)	Стабілізація бюджету. Зменшення витрат на оборону після завершення війни, перерозподіл ресурсів на відновлення економіки. Реконструкція інфраструктури. Активні проєкти з відновлення зруйнованих об'єктів інфраструктури. Економічне зростання. Поступове відновлення економічного зростання, залучення інвестицій. Зниження інфляції. Стабілізація цінового рівня та зниження інфляційних очікувань. Ринок праці. Відновлення ринку праці, зменшення рівня безробіття, повернення мігрантів.	Переоснащення. Можливість модернізації та переоснащення техніки та озброєння після завершення активних бойових дій. Соціальна підтримка. Упровадження програм соціальної адаптації для ветеранів війни. Навчання та підготовка. Проведення навчань та перепідготовки військових в умовах мирного часу. Реформи. Проведення структурних реформ у збройних силах з метою підвищення ефективності та готовності до нових викликів. Міжнародне співробітництво. Посилення співпраці з міжнародними партнерами у військовій сфері, обмін досвідом.
Песимістичний сценарій (війна триватиме по 2026 рік включно)	Витрати на оборону. Зберігається високе навантаження на бюджет через безперервні витрати на військові дії. Економічний спад. Постійне виснаження економіки через руйнування інфраструктури та виробничих потужностей, низький рівень інвестицій. Інфляція. Високий рівень інфляції через збільшення дефіциту бюджету та постійні військові витрати. Бідність та безробіття. Зростання рівня бідності та безробіття, відтік працездатного населення за кордон. Зовнішні борги. Збільшення державного боргу через необхідність зовнішнього фінансування військових потреб.	Високе навантаження. Постійна необхідність підтримання високої бойової готовності та збільшення чисельності особового складу. Матеріально-технічне забезпечення. Потреба у постійних постачаннях зброї, боєприпасів та іншого обладнання від партнерів. Втрати та моральний стан. Високі втрати особового складу, моральне виснаження військових. Навчання та підготовка. Постійна потреба у підготовці нових солдатів та підвищенні кваліфікації діючих військовослужбовців. Міжнародна підтримка. Залежність від міжнародної допомоги в озброєнні та техніці.
Деструктивний сценарій (війна продовжиться після 2026 року та буде тривати ще декілька років)	Зниження ВВП та економічний спад. Постійні бойові дії та нестабільність призведуть до значного скорочення економічної активності, що спричинить падіння ВВП. Інвестиційний клімат погіршиться, що зменшить обсяги прямих іноземних інвестицій. Погіршення інфраструктури. Руйнування критичної інфраструктури (дороги, мости, залізничні колії, електромережі тощо) зменшить ефективність економічних зв'язків та збільшить витрати на їх відновлення. Відсутність доступу до ключових транспортних маршрутів ускладнить логістику і зменшить експортні можливості. Зниження життєвого рівня населення. Зростання безробіття та зниження заробітної плати. Погіршення умов життя через підвищення цін на товари та послуги, зокрема через інфляцію. Збільшення числа внутрішньо переміщених осіб, що створить додаткове навантаження на соціальні служби. Фіскальні труднощі. Зростання дефіциту державного бюджету через збільшення витрат на оборону та соціальні виплати. Необхідність залучення зовнішніх позик, що призведе до зростання державного боргу. Енергетична криза. Руйнування або захоплення енергетичної інфраструктури, що може призвести до дефіциту енергії. Залежність від імпорту енергоресурсів з інших країн, що може бути дорожчим та менш стабільним.	Виснаження ресурсів. Постійні бойові дії вимагають значних матеріальних та фінансових ресурсів, що призводить до виснаження запасів озброєння та амуніції. Потреба в постійному поповненні техніки та озброєння може перевищувати можливості вітчизняного ВПК. Людські втрати. Високі втрати серед військовослужбовців можуть призвести до зниження морального духу та боєздатності військ. Потреба у регулярному поповненні людських ресурсів, що може вимагати додаткової мобілізації. Логістичні проблеми. Руйнування транспортної інфраструктури ускладнює забезпечення військових підрозділів необхідними ресурсами. Проблеми з постачанням продовольства, медичних засобів та інших важливих ресурсів на фронт. Психологічний та моральний тиск. Тривала війна негативно впливає на психологічний стан військовослужбовців та цивільного населення. Підвищення рівня стресу, вигорання та посттравматичні стресові розлади серед військових. Міжнародна підтримка. Потреба у постійній міжнародній підтримці (як військовій, так і фінансовій) для забезпечення стійкості ЗС України. Можливе зменшення міжнародної допомоги у разі затяжного конфлікту, що може залежати від політичних змін у країнах-партнерах.

Песимістичний сценарій передбачає подальшу ескалацію конфлікту із залученням додаткових військових сил та ресурсів, що може призвести до значних людських втрат та

руйнування інфраструктури. Економіка України зазнає значних збитків через руйнування промислових об'єктів, транспортної інфраструктури та енергетичної системи.

Витрати на оборону значно зростуть, що створить додаткове навантаження на державний бюджет. Ситуація потребуватиме значної міжнародної допомоги для стабілізації економіки та підтримки військових зусиль. За такого сценарію Україна буде повністю залежна від допомоги країн-партнерів у війні з росією, а економічна та політична ситуація в країні буде мати постійний коефіцієнт напруженості.

Деструктивний сценарій є найгіршим можливим розвитком подій, передбачаючи тривалу війну (понад три роки) без чіткої перспективи завершення. У цьому випадку Україна стикнеться зі значним падінням ВВП, масовим безробіттям та високим рівнем інфляції.

Руйнування критичної інфраструктури та зростання числа внутрішньо переміщених осіб ще більше ускладнить економічну ситуацію. ЗС України будуть змушені постійно мобілізувати нові ресурси для підтримки обороноздатності, що призведе до виснаження людських і матеріальних резервів та занепаду економіки. Потреба у міжнародній підтримці буде критичною, але її забезпечення може ускладнитися через втому міжнародної спільноти від тривалого конфлікту, а для України це дефолт, значна втрата територій та повна залежність від волі інших країн, які ще будуть залишатися з нею.

Таким чином, дослідження сценаріїв розвитку воєнного конфлікту російської федерації проти України показує, що кожен з можливих шляхів розвитку подій має значний вплив на воєнно-економічну ситуацію в нашій державі. Кожен сценарій – від швидкого й успішного завершення конфлікту до тривалої та руйнівної війни – вимагає відповідних стратегій і ресурсів для забезпечення стійкості країни. Вирішальними факторами залишається ефективність державної політики, міжнародна підтримка та здатність України адаптуватися до змінних умов воєнного конфлікту.

Acknowledgments (Подяки)

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів за тематикою статті.

Використані джерела

1. Оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року. https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-zrosla-do-mayzhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/
2. Підсумки роботи із запитами на інформацію, що надійшли на адресу Секретаріату Кабінету Міністрів України з 9 травня 2011 року по 31 травня 2024 року. https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/dostup-do-publichnoyi-informaciyi/zviti-pro-nadhodzhennya-zapitiv/2024-rik
3. Василенко, О. В. (2017). *Воєнно-економічний аспект конфлікту на Сході України.* Наукова думка.
4. Сікачинський, М. В. (2018). Економічні наслідки воєнного конфлікту в Україні. *Зб. наук. пр. Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*,120–145.
5. Гончар, О. М. (2019). Військові витрати та економічне зростання в Україні під час конфлікту. Журн. економ. досліджень. *Львівська політехніка,* 78–96.
6. Коваленко, І. В. (2020). *Економіка війни: український досвід*. Одеський нац. ун-т.
7. Сидоренко, В. П. (2021). Стратегічні наслідки конфлікту між Україною та Росією. *Наук. вісник Дніпровського держ. ун-ту*, 45–63.
8. Зорін, М. А. *Військові операції та їхній економічний вплив в Україні. Аналіт. звіт*. Запорізький нац. ун-т.

9. Тарасов, О. В. (2023). Економіка України в умовах воєнного конфлікту: оцінки та прогнози. *Зб. статей Київського нац. економ. ун-ту*, 200–240.
10. Семененко, О., Коверга, В., Остапенко, О., Кравченко, Ю., Митченко, С., & Тарасов, О. (2022). Аналіз військових витрат Росії та їх структури в період 2010–2022 рр. (деякі аспекти впливу та наслідків російсько-української війни для України). *Соціальний розвиток і безпека, 12* (5), 116–129. https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.5.11.
11. Семененко, О., Воронченко, І., Москаленко, І., Абрамова, М., & Харитонов, К. (2021). Методологічний підхід до оцінки здатності національної економіки забезпечити достатній рівень обороноздатності. *Соціальний розвиток і безпека, 11* (5), 133–145. https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.5.13
12. Соломицький, А., Семененко, О., Онофрійчук, П., Слюсаренко, М., Баранов, С., & Мітченко, С. (2022). Прогнозування ризику збройного конфлікту на основі аналізу військових витрат. *Соціальний розвиток і безпека, 12* (1), 164–174. https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.1.15
13. Петров, М. С. (2023). *Вплив воєнних дій на економічний розвиток України*. Вінницький нац. техн. ун-т.
14. Galeotti, M. (2018). The War in Ukraine: Military and Economic Dimensions. *Journal of Strategic Studies*, 35–56.
15. Aslund, A. (2015). *Ukraine: What Went Wrong and How to Fix It*. Peterson Institute for International Economics.
16. House, J. (2020). *Russia's War in Ukraine: Lessons and Dynamics.* Army University Press.
17. Wilson, A. (2014). *Ukraine Crisis: What It Means for the West.* Yale University Press.
18. Menon, R., & Rumer, E. (2015). *Conflict in Ukraine: The Unwinding of the Post-Cold War Order*. MIT Press.
19. Kuzio, T. (2022). *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War: Autocracy-Orthodoxy-Nationality.* Ibidem Press.
20. Pifer, S. (2017). *The Eagle and the Trident: U.S.-Ukraine Relations in Turbulent Times*. Brookings Institution Press.

References

1. KSE Institute assessment as of January 2024. https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-zrosla-do-mayzhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/
2. Summary of work with requests for information received by the Cabinet of Ministers of Ukraine Secretariat from 9 May 2011 till 31 May 2024. https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/dostup-do-publichnoyi-informaciyi/zviti-pro-nadhodzhennya-zapitiv/2024-rik
3. Vasylenko O. V. (2017). Military and Economic Aspect of the Conflict in the East of Ukraine. *Naukova dumka*.
4. Sikachynskyi M. V. (2018). Military Conflict Economic Consequences in Ukraine. *Kharkiv National University of V. N. Karazin, Scientific Proceedings.,120–145.*
5. Honchar O. M. (2019). Military expenditures and economic growth in Ukraine under conflict. Economic Research Journal. *Lviv Polytechnic*, 78–96.
6. Kovalenko I. V. (2020). *War Economy: Ukrainian Experience*. Odesa National University.
7. Sydorenko V.P. (2021). Strategic consequences of the conflict between Ukraine and russia.

Dnipro State University Scientific Bulletin., 45–63.
8. Zorin M. A. *Military operations and their economic impact in Ukraine. Analytical report. The Zaporizhzhia National University.*
9. Tarasov O. V. (2023). The Ukraine's Economy in the Military Conflict Conditions: Estimates and Forecasts. Kyiv National Economic University's proceedings., 200–240.
10. Semenenko O., Koverha V., Ostapenko O., Kravchenko Yu., Mytchenko S., & Tarasov O. (2022). russian military expenditures and their structure in 2010-2022 (some impact and consequences aspects of the russian-Ukrainian war for Ukraine). Social development and security, *12* (5), 116–129. https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.5.11.
11. Semenenko O., Voronchenko I., Moskalenko I., Abramova M., & Kharytonov K. (2021). A methodological approach to assessing the national economy's ability to ensure a sufficient defence capability level. Social development and security, *11* (5), 133–145. https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.5.13
12. Solomytskyi A., Semenenko O., Onofriichuk P., Sliusarenko M., Baranov, S., & Mitchenko S. (2022). Predicting the armed conflict risk based on the military expenditure analysis. Social development and security, *12* (1), 164–174. https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.1.15
13. Petrov M. S. (2023). *The Military Action Impact on the Economic Development of Ukraine. Vinnytsia National Technical University.*
14. Galeotti, M. (2018). The War in Ukraine: Military and Economic Dimensions. *Journal of Strategic Studies*, 35–56.
15. Aslund, A. (2015). *Ukraine: What Went Wrong and How to Fix It*. Peterson Institute for International Economics.
16. House, J. (2020). *Russia's War in Ukraine: Lessons and Dynamics.* Army University Press.
17. Wilson, A. (2014). *Ukraine Crisis: What It Means for the West.* Yale University Press.
18. Menon, R., & Rumer, E. (2015). *Conflict in Ukraine: The Unwinding of the Post-Cold War Order*. MIT Press.
19. Kuzio, T. (2022). *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War: Autocracy-Orthodoxy-Nationality.* Ibidem Press.
20. Pifer, S. (2017). *The Eagle and the Trident: U.S.-Ukraine Relations in Turbulent Times*. Brookings Institution Press.

Military Conflict Development Scenarios of the russian federation and Ukraine: military-economic aspect

Oleh Semenenko
Doctor of military sciences, Professor
Deputy Commandant of the Central Research Institute
of the Armed Forces of Ukraine for scientific work
The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28 B, Kyiv, Ukraine
e-mail: aosemenenko@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6477-3414

Petro Onofriychuk
Candidate of economic sciences (PhD), senior researcher
Senior Research Fellow
Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28 B, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-2203-5282

Polina Tolok
Candidate of economic sciences (PhD)
Head of Defence Management chair
The National Defence University of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28, Kyiv, Ukraine
e-mail: tolok100@meta.ua
ORCID: 0000-0002-2481-8152

Artem Remez
Doctor of Philosophy
Senior Lecturer at the Operational Art Chair
The National Defence University of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28, Kyiv, Ukraine
e-mail: remez.art.86@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4970-1097

Volodymyr Remez
Doctor of Philosophy
Associate Professor of the Military Command and Control Chair
The National Defence University of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28, Kyiv, Ukraine
e-mail: remezv93145@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2561-1081

Abstract. The article is relevant due to the fact that in the ongoing war conditions, it is important to understand how different types of resources - financial, material and human - influence on the russian-Ukrainian conflict development and form the basis for further effective resistance. The scenario analysis of this conflict makes it possible to assess the resources‘ impact on the military operations’ effectiveness, the defence systems' resilience, the national economy's sustainability, and the ability to sustain a long-range confrontation. The study of these aspects helps not only to better understand the current situation, but also to develop strategies that can contribute to a more efficient use of available resources to achieve the desired results. Therefore, the article main goal is to form a comprehensive view of possible military conflict scenarios between russia and Ukraine, considering the military and economic consequences of each scenario, which will help in developing strategies to ensure national security and stability of Ukraine in the long term armed conflict conditions. The main research methods used are: military-economic analysis, expert survey and comparison, mathematical statistics, brainstorming, deduction and formalisation methods. The article's main results are as follows: the author proposes methods for conducting research to identify scenarios for the russian federation's military conflict against Ukraine's development; identifies the components of providing resources for the state's development and calculates their impact on the national economy development before the beginning of russia's full-scale invasion of Ukraine and now; formulates

scenarios for the russian-Ukrainian conflict development and their characteristics; analyses the expert survey results based on the projected statistical indicators. The article's materials may be useful for specialists in defence management and defence resource management, the leadership representatives of the Armed Forces of Ukraine and the Ministry of Defence of Ukraine, as well as for scientists and researchers in the military-economic field.

Keywords: military economic research, military expenditures, macroeconomic indicators, the Armed Forces of Ukraine, armed conflict, military operations, human, financial, material resources, armed aggression, hybrid warfare, national security, defence budget, military conflict scenarios, state defence forces.